

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ศึกษากรณีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง และจันทบุรี ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยเลือกพื้นที่ทำการศึกษารายกรณี (Case Study) แบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งปรากฏวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่วิจัย
2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. แนวประเด็นการสัมภาษณ์
5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเลือกพื้นที่วิจัย

การวิจัยนี้อาศัยเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษารายกรณี ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยทำการเลือกพื้นที่ที่มีความโดดเด่น หรือแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น และประสบความสำเร็จในการรวมกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งอาจพิจารณาจากผลงานเชิงประจักษ์ หรือรางวัลที่เคยได้รับจากหน่วยงานภายนอก จำนวน 2 พื้นที่วิจัย ประกอบด้วย

1. ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง
2. ชุมชนบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ อาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นแนวทางปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เป็นหลัก ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางราชการ สิ่งพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง อาทิ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้

2. การศึกษาภาคสนาม โดยอาศัยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยอาศัยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) รวม 27 คน เพื่อการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคล สถานที่ และเวลาที่แตกต่างกัน ควบคู่กับการศึกษาบริบทของชุมชน (Context)

นอกจากนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป็นระบบ ถูกต้อง ครบถ้วน และครอบคลุมประเด็นสำคัญที่ทำการศึกษา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้อาศัยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) ดำเนินวิจัยและแนวประเด็นการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือสำคัญ

3.กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และตัวแทนคนในพื้นที่ ผู้ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฯลฯ

2. ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำแนกบุคคลสำคัญ (Key-persons) โดยอาศัยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) โดยใช้ในการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ครอบคลุม 1) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำท้องที่ 2) กลุ่มแกนนำ/คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน/ผู้นำกลุ่มอาชีพ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) กลุ่มนักวิชาการภาครัฐ/ภาคเอกชน/องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (NGOs) รวมทั้งสิ้น 27 คน ประกอบด้วย ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง จำนวน 13 คน และชุมชนบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 14 คน

4.แนวประเด็นการสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวประเด็นการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ออกเป็นส่วน ๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. อายุ
2. เพศ
3. การศึกษา
4. สถานภาพสมรส
5. ความเชื่อศาสนา
6. การประกอบอาชีพ
7. การดำรงตำแหน่งทางสังคม
8. ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่
9. ภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 บริบทชุมชน

1. ประวัติศาสตร์ชุมชน (ประวัติความเป็นมาของชุมชน การตั้งถิ่นฐาน เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน)
2. สภาพทั่วไปของชุมชน (ที่ตั้ง ขนาดของพื้นที่ตั้ง ภูมิประเทศ จำนวนหมู่บ้าน การตั้ง ถิ่นฐาน) ลักษณะทางประชากร (เชื้อชาติ ศาสนา โครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงของประชากร การอพยพย้ายถิ่น เคลื่อนย้ายแรงงาน)
 - 2.1 สภาพทางกายภาพ (ทรัพยากรธรรมชาติ เส้นทางคมนาคม สภาพการใช้งานได้ของระบบโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ อาทิ การโทรคมนาคม การไฟฟ้า การประปา)
 - 2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ (การทำมาหากิน ได้แก่ อาชีพ การผลิต ปักจ้ยและทรัพยากร การบริหารจัดการ การตลาด ฯลฯ สถาบันการเงินในท้องถิ่น บริการทางการเงินในระบบ บริการทางการเงินนอกระบบ)
 - 2.3 สภาพทางสังคม (ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือการเชื่อมโยงกับลักษณะทางสังคม ได้แก่ กลุ่ม องค์กร โครงสร้างอำนาจ ผู้นำ ระบบครอบครัวและเครือญาติ เครือข่ายสถาบันในชุมชน)
 - 2.4 สภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ
3. วิถีชีวิตความเป็นอยู่
 - 3.1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในรอบวัน
 - 3.2 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในรอบปี (Total way of life)
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. สถาบันทางสังคม
 - 5.1 ระบบครอบครัวและเครือญาติ
 - 5.2 ระบบการศึกษา
 - 5.2.1. ในระบบโรงเรียน
 - 5.2.2. นอกระบบโรงเรียน
 - 5.2.3. การศึกษาตามอัธยาศัย
 - 5.3. ระบบความเชื่อและศาสนา
 - 5.4. ระบบการเมืองการปกครอง
 - 5.4.1. ขอบเขตพื้นที่ความเป็นชุมชน
 - 5.4.2. การแบ่งซุ่มหรือพื้นที่ในการปกครองดูแล
 - 5.5. ระบบเศรษฐกิจและการทำมาหากินของคนในชุมชน
 - 5.5.1. อาชีพหลักของคนในชุมชน
 - 5.5.2. อาชีพเสริมของคนในชุมชน
 - 5.6. ระบบการดูแลสุขภาพสุขภาพ
 - 5.6.1. การส่งเสริมสุขภาพ

- 5.6.2. การป้องกันโรค
- 5.6.3. การรักษาพยาบาล
- 5.6.4. การฟื้นฟูสุขภาพภายหลังการเจ็บป่วย
- 5.7 ระบบสังคมวัฒนธรรม
 - 5.7.1. ประเพณีพื้นบ้าน
 - 5.7.2. โบราณสถานโบราณวัตถุ

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยได้มีการนำข้อมูลมาจำแนกแจกแจง (Category) จัดเป็นหมวดหมู่ มีการอาศัยสถิติ ร้อยละ ประกอบให้เห็นความสอดคล้องของข้อมูลที่สำคัญ เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยยึดหลักตรรกะเทียบเคียงแนวคิดทฤษฎีควบคู่กับบริบทของชุมชน ในการนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Steven Vago (1994) โดยนำสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และร้อยละ มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพให้เห็นแนวโน้มทิศทาง (Direction) เพื่อความชัดเจนและสมบูรณ์ในการวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล